

JURISPRUDENȚĂ

1. Privare de libertate – criteriile în raport de care se va aprecia că o persoană este privată de libertate.

C.E.D.O., Marea Cameră, cauza Creangă c. României, cererea nr. 29.226/03, Hotărârea din 23 februarie 2012^[1]

91. Curtea reamintește că, pentru a determina dacă un individ este „lipsit de libertate” în sensul art. 5, se pleacă de la situația concretă și se ia în considerare un **ansamblu de criterii** cum ar fi **tipul, durata, efectele și modalitățile de executare ale măsurii în cauză** [*Guzzardi c. Italiei*, 6 noiembrie 1980, pct. 92, seria A. nr. 39 și *Mogoș c. României* (decizie), nr. 20.420/02, 6 mai 2004]. Fără îndoială, adesea este necesar, pentru a se pronunța asupra existenței unei încălcări a drepturilor apărute de Convenție, să se identifice realitatea dincolo de aparențe și de vocabularul folosit (a se vedea, de exemplu, referitor la art. 5 § 1, *Van Droogenbroeck c. Belgiei*, 24 iunie 1982, pct. 38, seria A nr. 50).

92. Curtea adaugă că încadrarea juridică sau absența încadrării juridice de către stat a unei situații de fapt nu poate avea o influență decisivă asupra concluziei Curții privind existența unei lipsiri de libertate.

93. Curtea observă că, în cauzele soluționate de Comisie, **însuși scopul prezenței persoanelor în sediile de poliție sau faptul că persoanele în cauză nu au cerut voie să iasă a fost considerat decisiv**. Astfel, **nu au fost considerați lipsiți de libertate copiii care au petrecut două ore la comisariat pentru interogatoriu fără să fie arestați** (*X c. Republicii Federale Germania*, nr. 8.819/79, Decizia din 19 martie 1981), **nici reclamantul adus la sediul poliției din considerente umanitare, dar care era liber să se plimbe prin sediu și nu a cerut voie să plece** [*Guenat c. Elveției* (decizie), nr. 24.722/94, decizia din 10 aprilie 1995]. De asemenea, **faptul că reclamantul nu a avut niciodată intenția de a părăsi palatul de justiție unde asista la o ședință a fost decisiv pentru Comisie** (*E.G. c. Austriei*, nr. 22.715/93, decizia din 15 mai 1996). Jurisprudența a evoluat în consecință, din moment ce scopul unei măsuri privative de libertate luate de autorități împotriva unui reclamant nu mai pare decisiv atunci când Curtea trebuie să se pronunțe cu privire la însăși existența unei lipsiri de libertate. Până în prezent, acest scop a fost luat în considerare numai într-un stadiu ulterior al analizei, în vederea examinării compatibilității

^[1] M. Of. 613 din 27 august 2012.

lipsirii de libertate cu art. 5 § 1 din Convenție (a se vedea *Osyenko c. Ucrainei*, nr. 4.634/04, pct. 51 și urm., 9 noiembrie 2010, *Salayev c. Azerbaidjanului*, nr. 40.900/05, pct. 41-42, 9 noiembrie 2010, *Iliya Stefanov c. Bulgariei*, nr. 65.755/01, pct. 71, 22 mai 2008, și *Soare și alții c. României*, nr. 24.329/02, pct. 234, 22 februarie 2011).

Pe de altă parte, Curtea reamintește jurisprudența sa constantă potrivit căreia **art. 5 § 1 se aplică, de asemenea, unei lipsiri de libertate de scurtă durată** (*Foka c. Turciei*, nr. 28.940/95, pct. 75, 24 iunie 2008).

94. În speță, Curtea observă că părțile nu contestă faptul că reclamantul a fost citat la PNA și că a intrat în sediul parchetului la ora 9 pentru a da o declarație în legătură cu o anchetă penală. În conformitate cu principiile amintite mai sus (...) și în pofida caracterului voluntar al prezentării reclamantului, care nu constituie un element care să permită să se stabilească în mod definitiv existența sau nu a unei lipsiri de libertate (*I.I. c. Bulgariei*, nr. 44.082/98, pct. 87, 9 iunie 2005, și *Osyenko*, citată anterior, pct. 32), se impune recunoașterea faptului că **reclamantul se afla într-adevăr sub controlul autorităților cu începere din acel moment**. Acest argument este, de altfel, confirmat de mărturiile prezentate de reclamant (...). În consecință, **Guvernului îi revine sarcina de a oferi explicații privind evenimentele petrecute din acel moment în sediul PNA**.

95. La rândul său, **Guvernul declară că se află în imposibilitatea de a prezenta registrele de intrare și ieșire din sediul PNA**. Registrele ar fi fost distruse cu mult timp înaintea comunicării prezentei cereri la 19 februarie 2009, termenul de păstrare prevăzut de norme în vigoare fiind de 3-5 ani (...).

96. În schimb, Guvernul a prezentat o declarație a procurorului V.D., însărcinat cu urmărirea penală la vremea faptelor (...), fără să facă totuși o trimitere explicită la aceasta în observațiile sale. Conform acestui document, **reclamantul nu a cerut voie să părăsească sediul PNA, dar era liber să facă acest lucru, fiecare având posibilitatea de a pleca de acolo fără nicio formalitate sau acordul procurorului**. În declarația sa, procurorul V.D. recunoaște că **reclamantului nu i s-a comunicat că putea părăsi sediul PNA**, dar afirmă că acesta a rămas de bună voie acolo pentru a participa la alte audieri și confruntări. Totuși, Curtea constată că **această afirmație este infirmată nu numai de afirmațiile reclamantului, ci și de declarațiile scrise concordante făcute de 2 martori (...)**.

97. În continuare, Curtea subliniază că **la citarea reclamantului s-a adăugat ordinul verbal dat de superiorul său ierarhic de a se prezenta la PNA**. În această privință, trebuie remarcat că Guvernul admite că șeful Direcției

Generale de Poliție Sector 1 fusese, de asemenea, informat de citarea mai multor agenți de poliție la 16 iulie 2003, pentru a garanta prezența acestora la parchet. **La vremea respectivă însă cadrele de poliție se supuneau disciplinei militare, astfel încât le era extrem de dificil să nu se conformeze ordinelor superiorilor lor.** Deși nu se poate constata privarea de libertate a reclamantului doar din acest motiv, trebuie observat că la aceasta se adaugă **alte elemente importante care militează în favoarea existenței acestei privări de libertate în cazul reclamantului, cel puțin începând din momentul notificării orale a deciziei de începere a urmăririi penale, la ora 12,00** cererea adresată de procuror reclamantului de a rămâne la fața locului în vederea unor noi depoziții și confruntări multiple, începerea urmăririi penale împotriva reclamantului în aceea zi, faptul că 7 polițiști față de care nu se începuse urmărirea penală au fost informați că puteau părăsi sediul PNA din moment ce prezența și audierea lor nu mai erau necesare, prezența jandarmilor în sediul PNA, precum și necesitatea de a fi asistat de un avocat.

98. Având în vedere ordinea lor cronologică, aceste evenimente se înscriu în mod evident în cadrul unei cercetări penale de mare anvergură, necesitând numeroase investigații și audieri, dintre care unele fuseseră efectuate deja în zilele precedente. Procedura urmărea să anihileze o rețea de trafic de produse petroliere în care erau implicați agenți de poliție și jandarmi. Începerea urmăririi penale față de reclamant și colegii săi se încadrează în acest context procedural, iar necesitatea de a realiza într-o singură zi diferite acte de procedură penală față de aceste persoane tinde să demonstreze că reclamantul era într-adevăr obligat să se conformeze.

99. În consecință, Curtea constată că **Guvernul nu a fost în măsură să prezinte niciun document care să demonstreze că reclamantul ar fi ieșit din sediul PNA și nu a demonstrat nici că acesta din urmă era liber să părăsească sediul parchetului după voia sa după ce a dat prima depoziție (I.I. c. Bulgariei, citată anterior, pct. 87, Osypenko, citată anterior, pct. 32, și Salayev, citată anterior, pct. 42-43).**

100. În concluzie, întrucât Guvernul nu a prezentat elemente convingătoare și relevante în sprijinul versiunii sale asupra faptelor și având în vedere caracterul coerent și plauzibil al versiunii reclamantului, Curtea consideră că acesta din urmă a rămas într-adevăr în sediul parchetului și că **a fost lipsit de libertate, cel puțin între orele 12,00 și 22,00.**

2. Luarea măsurilor preventive privative de libertate – temeiurile privării de libertate

C.E.D.O., cauza Calmanovici c. României, cererea nr. 42.250/02, Hotărârea din 1 iulie 2008^[1]

91. Curtea reamintește că nu se poate supune unei evaluări abstracte caracterul rezonabil al duratei unei detenții (*Patsouria c. Georgiei*, nr. 30.779/04, § 62, 6 noiembrie 2007). În această privință, art. 5 § 3 din Convenție nu poate fi interpretat în sensul că ar autoriza în mod necondiționat o arestare preventivă, în măsura în care aceasta nu depășește o anumită durată. **Orice menținere în arest preventiv a unui acuzat, chiar și pentru o scurtă durată, trebuie justificată în mod convingător de către autorități** (vezi, printre altele, *Chichkov c. Bulgariei*, nr. 38.822/97, § 66, CEDO 2003-I, și *Muşuc c. Moldovei*, nr. 42.440/06, § 41, 6 noiembrie 2007).

92. Pe de altă parte, **o hotărâre motivată a instanțelor interne în materie dovedește că părțile au fost ascultate în mod efectiv**. Ea îi permite părții interesate să facă apel și îi dă instanței de apel posibilitatea de a analiza hotărârea respectivă din perspectiva motivelor astfel invocate. Numai oferind motivele pe care se bazează o hotărâre se poate permite un control public al administrării justiției (*Suominen c. Finlandei*, nr. 37.801/97, § 37, 1 iulie 2003). Pe de altă parte, **argumentele pro și contra punerii în libertate nu trebuie să fie „generale și abstracte”** [vezi, printre altele, *Smirnova c. Rusiei*, nr. 46.133/99 și 48.183/99, §63, CEDO 2003-IX (extrase)].

93. În jurisprudența sa, Curtea a dezvoltat **patru motive fundamentale pentru a justifica arestarea preventivă** a unui acuzat suspectat că ar fi comis o infracțiune:

- pericolul ca **acuzatul să fugă** (*Stogmüller c. Austriei*, Hotărârea din 10 noiembrie 1969, seria A nr. 9, § 15);
- riscul ca acuzatul, odată repus în libertate, **să împiedice administrarea justiției** (*Wemhoff c. Germaniei*, Hotărârea din 27 iunie 1968, seria A nr. 7, § 14);
- **să comită noi infracțiuni** (*Matzenetter c. Austriei*, Hotărârea din 10 noiembrie 1969, seria A nr. 10, § 9);

^[1] M. Of. nr. 283 din 30 aprilie 2009.

- **să tulbure ordinea publică** [*Letellier c. Franței*, Hotărârea din 26 iunie 1991, seria A nr. 207, § 51, și *Hendriks c. Olandei* (dec.), nr. 43.701/04, 5 iulie 2007].

94. **Pericolul de împiedicare a bunei desfășurări a procedurii penale nu poate fi invocat în mod abstract** de autorități, ci trebuie să se bazeze pe **probe faptice** (*Becciev c. Moldovei*, nr. 9.190/03, § 59, 4 octombrie 2005). La fel este și cazul **tulburării ordinii publice**: dacă un astfel de motiv poate intra în discuție din perspectiva art. 5 în aceste circumstanțe excepționale și în măsura în care dreptul intern recunoaște această noțiune, el **nu poate fi considerat ca relevant și suficient decât dacă se întemeiază pe fapte de natură să demonstreze că punerea în libertate a deținutului ar tulbura într-adevăr ordinea publică** (*Letellier*, citată anterior, § 51).

[...] Cunoscând faptul că instanțele interne trebuie să respecte prezumția de nevinovăție atunci când analizează necesitatea de a prelungi arestarea preventivă a unui acuzat, trebuie reamintit faptul că **menținerea în detenție nu ar putea fi folosită pentru a anticipa aplicarea unei pedepse privative de libertate sprijinindu-se în mod esențial și abstract pe gravitatea faptelor comise** (vezi, *mutatis mutandis*, *Patsouria*, § 72, și *Letellier*, § 51, citate anterior).

3. Judecata în apel. Măsurile cu privire la starea de libertate. Încetarea de drept a arestării preventive

I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 3489 din 6 octombrie 2010^[1]

Potrivit dispozițiilor art. 350 alin. (6) CPP [*din 1968 – n.a.*], inculpatul condamnat de prima instanță și aflat în stare de deținere este liberat de îndată ce durata reținerii și a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunțate, deși hotărârea nu este definitivă. În sensul acestor dispoziții, în cazul în care prima instanță a dispus prin hotărârea de condamnare și revocarea suspendării condiționate a executării unei pedepse anterioare, prin „pedeapsă pronunțată” se înțelege pedeapsa aplicată pentru infracțiunea sau infracțiunile deduse judecății, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării suspendării condiționate.

☞ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a dispozițiilor și instituțiilor corespondente din noul Cod de procedură penală și noul Cod penal.

^[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 571.